

GÁLICS ISTVÁN ÉS LOVÁSZI TÓTH JÓZSEF MŰVÉSZETE

Gálics István*, a nemzetközi hírű képzőművész szülőföldjén, Lendván 2020. március elején jártunk. A Budapesten élő Lovászi Tóth József elektrografikus kiállítása március 4-én nyílt meg a Bánffy Központban. Gálics István állandó kiállítását a várban tekintettük meg. Még a szerény szakmai felkészültségű néző számára is feltűnhetett a két képi világ közötti szellemi közelség. Lovászi Tóth József kiállításának címe: *Tér-Idő-Utazás*. Hagymás István Gálics Istvánról írt monográfiájának címe pedig *Az alsólendvai csillag*. A két alkotót nem pusztán a vérrokonság, az unokatestvérség, a szülőföld és a lepkegyűjtés szenvedélye, hanem a kozmikus vizuális szemlélet köti egymáshoz, s még egy nagyon fontos dolog: egy szellemtörténetileg és antropológiailag is csak intuitíven megragadható különös sajátosság, aminek nyomvonalai itt Közép-Európában, illetve a Magyar Szent Korona territóriumában fedezhetők fel.

Gálics István: Lendva látképe 1973, olaj-vászon, 73,5×102 cm

Mégis mi az, ami az itt élt és ma is élő művészeket és az életműveket összeköti? (Itt a legjobbakra gondolok elsősorban.) Válasz: egy sorskérdéseket is magába iktató végtelen időbeliség. Talán éppen ezért vált nehezzé a huszadik században a valódi művészi értékek létrehozása. Ugyanis a végtelen időbe ágyazott sorskérdéseket a hagyományos vizuális kifejezési formában nem lehet kivétíteni. Itt szükségessé válik az avantgárd művészet eredményeinek felhasználása és egyéni stílussá ötvözése. A XX. és a XXI. században létrejövő műveket a XX. és XXI. századi érzésekhez kell illeszteni; s ehhez kötődő új formateremtési és komponálási módokat kell egyéni módon létrehozni.

Egyáltalán nem véletlen, hogy a huszadik és huszonegyedik századi művészeknek nagyon nehéz egyéni hangvételt, ugyanakkor magas színvonalú képi világot felfedezniük. Gálics Istvánnak és Lovászi Tóth Józsefnek ez sikerült.

Gálics István: Önarckép, színes fametszet 1993, 100×70 cm

* Gálics István grafikus 1944-ben született Lendván, az Alsó utcában. Tanárai már kora gyermekkorában felfigyeltek rajz tehetségére, majd később a muraszombati gimnáziumban is komolyan készült a pályára. A Ljubljana Képzőművészeti Akadémián, amit később csak a Ljubljana grafikai iskolaként emlegettek, a grafikai továbbképzőt is elvégezte Riko Debenjak és Marjan Pogačnik professzoroknál. Kiállított nemzetközi biennálékon, félévszáz önálló kiállítás fűződik a nevéhez, képzőművészeti oktatóként is dolgozott. 1997-ben bekövetkezett haláláig Lendván élt és dolgozott önálló képzőművészként.

Mégis, mi jellemzi a földi világból 1997-ben távozó Gálics István művészetét? Az 53 évet élt grafikus-festő teljes és nyitott életművet hagyott hátra. A természetelvű grafikai és festői megjelenítéstől fokozatosan jutott el az absztrakcióig, oly módon, hogy szinte valamennyi kompozícióban kitapinthatók azok a szellemi értékek, illetve lépcsőfokok, amelyek a látható világból származnak, a pillanatnyi vizuális élményből – ugyanakkor a transzcendens örök szférákig vezetnek bennünket.

Korai temperával és olajjal festett tájképein, amellet, hogy érezzük az őselemek: a föld, víz, tűz, levegő ízét, sajátosan hazai miliő jön létre. Lendva és a zalai táj atmoszférája. Formalakítása konstruktív, mely gazdag, differenciált színvilággal párosul. Kitűnően ráérez az élénk és tört színek egyensúlyára. Már korai képein lehetetlenül finom összhang alakul ki a háttér (szubsztrátum) s az alakok (szubsztanciák) között.

Korai korszaka tematikailag igen gazdag. Érett korszakában egyéni stílusára egy-egy tárgy formarendjén keresztül talál rá. Illetve egy-egy tárgy formarendjében rejlő szimbólumokat, az antropológiai létrétegeket kezdi vizsgálni. Például a tehéncsorda és a mező kozmikus egységét. Vagy az emberi alak, emberi arc természeti vagy mesterséges térbe vetettségét. Egyazon látvány évszakokhoz kötődő emocionális színezetét. A lepkében megtestesülő emberi szabadság, világba vetettség és foglyul ejtettség történetét.

Festészete és grafikai művésze mindig szerves egységben állt egymással. Éppen ezen szimbolikus tárgyakra való rátalálás teremtett fordulópontot számára. A lepkék utáni választott tárgy a hegedű, mely geometrikus és organikus forma is egyben, ráadásul emberi testre (corpus) és női alakra is asszociál. S mi mindent el lehet mondani, vizuálisan énekelni, zenélni e forma egészével és részleteivel! Kubista-konstruktivista-szürrealista képépítéssel, érzékeny felületekkel, nyugodt és mozgalmatlan textúrák és faktúrák egymásra helyezéssel.

Milyen stílusban alkot Gálics István? Kozmikus töltetű lírai absztrakció autentikus világában alkot. S *A nagy hegedű*-ciklus kompozícióiba képes sűríteni mindazokat a lelki történéseket, stációkat, amelyek emocionális mélységeinket, identitásunkat, individuális mikrokozmoszunkat a nagyvilággal, a makrokozmoszsal összeköti.

Innen már csak egyetlen lépés vezet a színes fametszetekig, illetve fadúcokig, fossziliákig – a megkövesedett ősfák erezetének, formarendjének megrajzolásán keresztül az emberi lélek örök csendjének kivetítéséig.

E sorozat egyedülálló érték, nemcsak a magyar és szlovén képzőművészetben, hanem az európai művészetben is. Mert az európai és az emberi létünk alapjait érinti. Azért, mert ezek a fossziliák, fametszetek, egyedi színes nyomatok s maguk a dúcok misztikus erőteret teremtenek. Ezek a dúcok nemcsak a magyar népművészet pásztorfaragásaival állnak szellemi

Gálics István: Nagy hegedű 1978, színes fametszet 97×65,5 cm

kapcsolatban, hanem az ősi törzsi kultúra mágikus tárgyaival is. S e tárgyakat felhasználó rituális szertartásokkal.

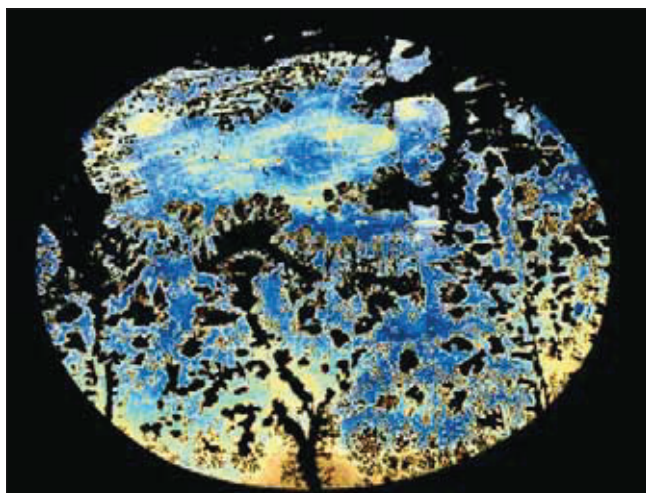
Ugyanakkor ezekben az alkotásokban sűrűsödik a XX. század szobrászatának, grafikájának, festészetének valamennyi eszmei és gyakorlati vívmánya. A vitalitásban megtestesülő kettősség, mely a művészetet szakrálissá teszi. Milyen kettősségről van szó? Az alázatról és a levegővételről (lélegzésről). Ez a kettősség az alkotó és a befogadó folyamatban egyszerre érvényesül.

Amikor Gálics István ezekre a fakérgere, fakeresztmetzetekre, fossziliákra rátalált, akkor lelki-szellemi kapcsolatba került a látott és tapintott formával; az alakzat kontúrjával és belső erővonalrendszerével. Az alázat szentsége éppen azáltal érvényesül, hogy az Isten által teremtett világ tárgyait tiszteletben tartjuk és azonosulunk vele. Az azonosulás is alkotás, illetve az alkotás első lépése.

A második lépés – s ehhez bátorság és felkészültség is kell –, amikor az alkotó színeket, illetve festéket visz fel foltszerűen vagy vonalasan a dúc felszínére. Nem többet s nem kevesebbet. Pont annyit, amennyit a felület megkíván. S milyen színeket? Olyan színeket, amelyeket a fa diktál, illetve a fa lelke. A fa, az ősfá ugyanis a kozmikus világ lélek küldötte. Nem szabad össze-vissza színezni. Érezni kell a lélegzetét. Lélekzetét. A föld sóhaját, a víz áramlását, a tűz fellobbanását és elszunnyadását; a tiszta levegőt, ami összeköt bennünket.

Minden kompozíció egy lélegzetvétel. Szellemvonalszövedék. Árnyalatok simogatása, halk együttléte. Fény és árnyék. Világosság és sötétség. Megtisztulás. Síkba feszülő merengés. Légies plaszticitás. Megszakítotttság és folytonosság. Zuhánás és megkapaszkodás. Hidegség és melegség. Együttlét és szétválás. Életakarás és lemondás. Finom átmenetek, emléképek, álmok. Derűs élet, vigasztaló együttlét, élet és halál örök békéje...

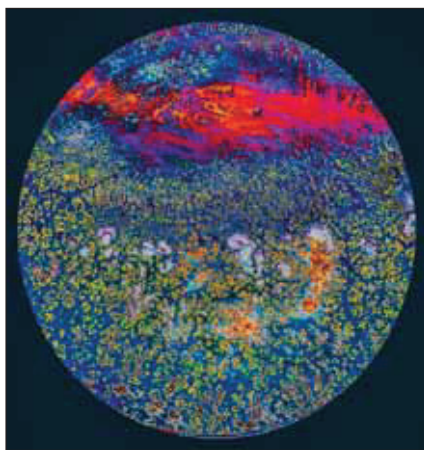
*

Lovász Tóth József: Tóvidék (Fossil 10A1)

Lovász Tóth József festészetével, illetve színes elektrografiáival azt az utat folytatja, ahol az unokatestvér, Gálics István földi életpályája megszakadt. Mégis, mi az azonosság és a különbség a két képi világ között? Gálics István fossziliái az ősfák kereszt- és hosszmeteszetének formarendjéből-erezetéből-lékvonalaiból épülnek fel, színvilága pedig az évszakokat s a napszakokat idézi.

Lovász Tóth József művészetének anyaga az évmilliárdokkal ezelőtt formálódó kőzetek, kőületek világa. A kőületekből készült mikrometszetekben olyan ősképek rejtőzködnek, amiket a felszínre kell hozni! Különös technikai eljárásokkal, de elsősorban egyéni meglátásokkal, észrevezésekkel. Gálics István organikus dominanciájú kozmikus világot épít, Lovász Tóth József pedig az eruptív kőzetekben évmilliókkal ezelőtt működő erők útját s a kőbe zárt hajdani élőlények formáit követi, tárja fel. Mindkettő kozmikus világ, s mindkettő a mikrokozmoszon világít rá a makrokozmosz törvényeire. S mindkettő antropomorf művészet. Ez nem azt jelenti, hogy emberi

Lovász Tóth József: Édenkert (Fossil 1A1)

formákat, érzéseket pumpálnak a látványba. Éppen fordítva! A látványból bontják ki azokat az elemi természeti vizuális történéseket, amiknek az ember is szerves része. Nem uralkodója, csak egyik attribútuma a nagy egésznek. Lovász Tóth József képein varázslatos tájak születnek újjá. A földtörténeti őskori édenkert közvetlen vizuális élményt nyújt számunkra, illetve befogad bennün-

Lovász Tóth József: Majomhegy (Fossil 2A3)

ket. A varázslatos tájak formái hidegebb színviszonyokban tragikussá válnak. A néző azt is mondhatja, hogy a véletlen alakzatokban ismerős formák, terek, légköri viszonyok jelennek meg. Illetve ezeket látjuk bele. Valóban belátunk, de nem ez a lényeg. A lényeghez a véletlennek nincs köze.

Egyáltalán nem véletlen, hogy Lovász Tóth József éppen most, grafikai, festői, fotóművészeti pályáját követően jutott el a Kínában talált kőzetek képi világának felfedezéséig.

Az sem véletlen, hogy a monitoron feltáruló több ezer kép közül melyek ragadják meg a figyelmét, s mely részletek méltóak a nagyításra, további transzformációra. Hidegebb és melegebb színvilágon keresztül újabb és újabb, ismerősnél ismerősebb kozmikus tájak s drámai ősképeink felidézésére kerül sor.

Semmi sem véletlen. A múltba, vagy a jövőbe való tér-idő utazás legalább annyira reális, mint a jelen pillanatban megragadott látvány.

Úgy tűnik, hogy Lovász Tóth József képi világa a természettudomány és a művészet határmezsgyéjén helyezkedik el.

Az objektív és a szubjektív szükségesség tengelypontján.

Különös áhítattal tölti el a nézőt az egyazon téri formarendhez kapcsolódó különböző színvilág. Goethe nyomán jól tudjuk, hogy a színek a fény gyermekei. Itt viszont annak válunk néma szemlélőivé, hogy ezek a gyermekek miként születnek meg s válnak egymás társává, valódi közösségé. S nem csupán ezen együttlét szépségének érzékelése hat ránk, hanem a kompozíciós rend és az ily módon megszilárduló valóság, melyben mély igazságok válnak nyilvánvalóvá számunkra.